

YENİCAMİ KÜTÜPHANESİ

III. Ahmed'in Yenicami Külliyesi'nde yaptırdığı kütüphane.

III. Ahmed, Topkapı Sarayı içindeki kütüphanesinden başka bir de Yenicami'de Hatice Turhan Sultan'ın türbesi yanında bir kütüphane inşa ettirmiştir. Küçük Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi, III. Ahmed'in daha önce Hatice Turhan Sultan Türbesi'ne bazı kitaplar vakfettiğini, fakat türbeye giriş çıkışın zor olmasından dolayı bu kitaplardan yeterince faydalanılamadığını görünce türbe girişinin sağ tarafında yeni bir kütüphane yaptırdığını nakleder (*Târih*, s. 250). III. Ahmed, Hatice Turhan Sultan Türbesi'ne vakfettiği kitaplarla ilgili hazırlattığı Muharrem 1116 (Mayıs 1704) tarihli vakfiyesinde bir kütüphane binası inşa ettirmeyi düşündüğünü ve bu türbeye kitaplarını geçici olarak koyduğunu belirtmiştir (İstanbul Şer'iyye Sicilleri, Rumeli Sadareti, nr. 161, vr. 19^b). Kitaplarla ilgili 18 Safer 1116 (22 Haziran 1704) tarihli bir ruûs kaydından öğrenildiğine göre kütüphanede görevlendirilen dört hâfız-ı kütüb ve bir kâtib-i kütübün maaşları Hatice Turhan Sultan vakfının artan gelirlerinden ödenmekteydi (bk. BA, Dîvân-ı Hümâ-yun, Ruûs, nr. 1, s. 57).

III. Ahmed, Yenicami Külliyesi'nde yapmayı planladığı kütüphane binasını yirmi yıl sonra inşa ettirebilmiştir. Telhîsîzâde Mustafa Efendi *Ceride*'sinde kütüphanenin inşasına başlama tarihini 2 Zilhicce 1136 (22 Ağustos 1724) olarak vermektedir ("2 Zilhicce 1136; bu esnada İstanbul Vâlîde Türbesi kurbunda bed' olundu müceddeden kitâbhâne binasına", BA, KK, nr. 7500, s. 179). Kütüphanenin inşası 1137'de (1725) sona ermiştir (Çelebizâde Âsım, s. 251). III. Ahmed, kütüphanenin resmî açılışından önce 15 Receb 1137 (30 Mart 1725) tarihinde Hatice Turhan Sultan Türbesi'ne vakfettiği kitapların yeni yaptırdığı kütüphaneye naklini sağlamış ve bu kütüp-

haneye konulan kitapların bir katalogunu hazırlatmıştır (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2742).

Yenicami Kütüphanesi'nin 1138'de (1725-26) düzenlenen vakfiyesine göre kütüphanede dört hâfız-ı kütüb, bir kâtib-i kütüb ve bir mücellit bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Yeniciami, nr. 1200, s. 22^{a-b}). Yine vakfiyede belirtildiğine göre hâfız-ı kütübler ancak rehin karşılığında ödünç kitap verebilecekler, kütüphanenin açık olduğu günlerde düzenli şekilde kütüphanede bulunacaklar, kitapları koruma ve temiz tutma konusunda gayret göstereceklerdir. Kâtib-i kütüb ise kütüphanedeki kitapların katalogunu hazırlayacak, ödünç verme de kâtib-i kütüb tarafından yerine getirilecektir. III. Ahmed vakfiyede ayrıca, vakfın nâzırının izni ve bilgisi dışında ödünç kitap verilmemesini, kâtib-i kütübün yanında defterine yazmasını istemiştir. Mücellit ise kitapları kütüphane içinde tamir edecektir. III. Ahmed kütüphaneye ayrıca bir bevâb tayin etmemiş, bu görevi cami kayyımının günlük 5 akçe ücretle yapmasını istemiştir. Yeniciami Kütüphanesi vakfiyesinde kitaplar dışarıya ödünç verilebildiğinden kütüphanenin haftada iki gün açılması yeterli görülmüştür.

Yenicami Kütüphanesi koleksiyonu cilt, tezhip ve yazı bakımından sanat değerine sahip birçok kitap ihtiva etmektedir. Koleksiyonda 1201 yazma ve 1 basma eser vardır. Kütüphanedeki kitaplar 1914'te Sultan Selim Camii'nde kurulan kütüphaneye, 1918 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Bir ara Süleymaniye'den eski yerine götürülmüşse de 1928'de tekrar Süleymaniye Kütüphanesi'ne gönderilmiştir (Dener, s. 50-51). Kütüphanenin II. Abdülhamid döneminde bastırılmış bir katalogu mevcuttur (İstanbul 1300).

BİBLİYOGRAFYA :

III. Ahmed'in Yeni Câmî Kütüphanesi Kataloğu, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2742, 2743, 2745, 2746; *El Defteri*, Yazma Bağışlar, nr. 2744; Çelebizâde Âsım, *Târih*, İstanbul 1282, s.

250, 251; Halit Dener, *Süleymaniye Umumi Kütüphanesi*, İstanbul 1957, s. 50-51; İsmail E. Erünsal, *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri: Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu*, Ankara 2008, s. 201, 322, 325, 372, 404, 410, 414, 417, 451, 478; Doğan Kuban, "Yeni Cami Külliyesi", *DBİst.A*, VII, 465-467 (belgeler madde içinde gösterildiğinden bibliyografyada ayrıca tekrarlanmamıştır).

İSMAİL E. ERÜNSAL

YENİCE-i KARASU

Yunanistan'ın
Batı Trakya bölgesinde
tarihi bir kasaba.

Trakya'nın verimli düzlüklerindeki İskeçe'nin (Xanthi) 13 km. güneydoğusunda günümüzde Genisea adını taşıyan bir köy durumundadır. Burası Osmanlı döneminde ortaya çıkmış ve Osmanlı mimarisinin Trakya'daki en büyük ve en önemli eserleriyle donatılmış bir kasaba idi; kasaba ve civarı 1371-1912 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin bir parçasıydı. XIX. yüzyıla kadar da büyük bir kazanın idarî ve ticarî merkezi durumundaydı. Karasu adı Nesos (Nestos) nehrine yakınlığından dolayı verilmiştir. Nehri Bulgarlar Mesta, Türkler Karasu / Mesta Karasu adıyla anıyorlardı. Bu kelime, 240 km. daha batıda bulunan Yenice-i Vardar'ın kurulmasının ardından muhtemelen ondan ayırt edilmek üzere kasabanın ismine eklenmiştir. 789'da (1387) Osmanlı Sadrazamı Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa'nın vefat ettiği Yenice'nin de burası olma ihtimali yüksektir. Zira o sıralarda Yenice-i Vardar henüz yoktu. 1432'de Burgundiya Dükü Güzel Philipp'in elçisi Bertrandon de la Broquière buradan bahsetmiş, II. Murad'la görüşmek için beklediği bu yeri Jangibatzar (Yenipazar) diye adlandırmış ve ovada Türkler tarafından kurulduğunu (ville champestre) belirtmiştir. 1454-1455 yılına ait bir tahrir kaydında Yenicepazar şeklinde geçmektedir. Bu kayda göre kasaba dokuz mahalleye ayrılmıştır ve 154 müslüman Türk hânesinin (tahminî 700 kişi) bulunduğu bir yerdir. Bunların yedisinin imam olarak kaydedilmesi yedi mescid veya caminin varlığına işaret eder (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 0.89, s. 178). Kasabada hristiyan yoktu, burası yüzyıllar boyunca tamamen müslüman şehri olarak kaldı. XV. yüzyıl boyunca Osmanlılar geniş İskeçe ovasında (45 × 20 km.) pirinç ziraatını başlattılar. 882 (1477) yılı tahririne göre Hrişne köyünün çeltiği yıllık 60.000 akçe vergi geliri getiriyordu. II. Bayezid döneminde sadrazamlığa

Yenice-i
Karasu'da
Çarşı
Camii'nin
kitâbesi
(Eleni Kanetaki
fotoğraf
arşivi)